

Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w latach 2009-2010

ROK SPRAWOZDAWCZY 2009

W roku 2009, w Dziale Dokumentacji Zabytków zatrudnione były trzy osoby merytoryczne: Arleta Majewska – kierownik Działu, Andrzej Bierca – adiunkt muzealny oraz Agnieszka Matwiejczuk – bibliotekarz. W Bibliotece Muzeum w Stargardzie staż odbywała Pani Alicja Kubiak.

W roku sprawozdawczym Dział Dokumentacji Zabytków odpowiedzialny był za opracowanie oraz realizację kilku projektów. W lutym złożono wniosek do Fundacji Współpracy Polsko – Niemieckiej pt. „Pomorze wczoraj – dziś – jutro. Miasta i miasteczka pomorskie”, który miał na celu organizację konferencji naukowej oraz wydawnictwo. Wniosek otrzymał dofinansowanie z Fundacji oraz z Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie. Dzięki pozyskanym funduszom zostało zorganizowane spotkanie naukowe, które odbyło się w dniach 04.–05.06.2009 r. w Stargardzkim Centrum Kultury. Organizatorem było Muzeum w Stargardzie, partnerem merytorycznym przedsięwzięcia było Muzeum w Neubrandenburgu, a patronem medialnym Kurier Szczeciński. W pierwszym dniu konferencji uczestniczyło 113 osób, a w drugim 72 osoby. Swoje wystąpienia wygłosiło 25 prelegentów z Polski i Niemiec reprezentujących instytucje, m.in.: Uniwersytet w Kilonii, Uniwersytet w Greifswaldzie, Uniwersytet Szczeciński, UAM w Poznaniu, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, IAI PAN Oddział Szczecin, Muzeum w Gdyni, w Szczecinie, w Stargardzie. Do końca roku 2009 r. wygłoszone teksty oddane zostały do recenzji, o którą poproszono prof. dra hab. Jarosława Jarzewicza, prof. dra hab. Mariana Rębkowskiego oraz prof. dra hab. Radosława Gazińskiego.

W marcu A. Majewska zakończyła prace nad wydawnictwem pt. „Czary i czarownictwo na Pomorzu”. Publikacja była pokłosiem spotkania naukowego, zrealizowanego w ramach projektu pod tym samym tytułem w roku 2007 współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III A (Fundusz Małych projektów Euroregionu Pomerania) oraz ze środków budżetu państwa.

Pracownicy działu byli współorganizatorami wraz z Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie konferencji pt. „II wojna światowa w świetle literatury pięknej i faktów historycznych”. Spotkanie skierowane było do nauczycieli humanistów oraz wszystkich osób zainteresowanych tematyką. W konferencji wzięła udział Pani dr Katarzyna Rembacka ze Szczecińskiego Oddziału IPN, a także wielu nauczycieli.

W dniach 25 – 26 maja 2009 r. A. Bierca brał udział w konferencji „Wywiad i kontrwywiad w świecie” zorganizowanej przez Uniwersytet Szczeciński wygłaszając referat pt. „Osłona kontrwywiadowcza garnizonów armii radzieckiej na Pomorzu Zachodnim po II wojnie światowej”. A. Bierca 1 września 2009 r. wygłosił referat pt. „Wybuch II wojny światowej z perspektywy Pomorza Zachodniego” na

nadzwyczajnej wspólnej sesji rady Powiatu, Rady Miejskiej i Rad Gmin w Sali SCK w Stargardzie z okazji 70. Rocznicy wybuchu II wojny światowej.

Kierownik działu przygotowała opis do plasz wystawowych dotyczących systemu obronnego w Stargardzie na wystawę plenerową w Parku Chrobrego w Stargardzie organizowaną przez Wydział Kultury Sportu i Turystyki Urzędu Miejskiego w Stargardzie.

W ciągu roku przeprowadzano lekcje muzealne skierowane do dzieci oraz młodzieży. A. Majewska wygłosiła i przygotowała prezentację multimedialną dla uczniów II LO w Stargardzie na temat stargardzkiej secesji.

A. Majewska brała udział w opracowywaniu wniosku, którego partnerami są Urząd Miejski w Stargardzie oraz Miasto Neubrandenburg, pt. „Dwa miejsca z historią – klasztor Franciszkanów w Neubrandenburgu oraz Basteja w Stargardzie”, mającego na celu przebudowę, remont i rozbudowę Bastei w Stargardzie oraz stworzenie nowych siedzib dla muzeów w Neubrandenburgu i Stargardzie. Wniosek o dofinansowanie składany był do Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – Współpraca transgraniczna krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) 2007-2013 Interreg IV A. Kierownik działu opracowywała część merytoryczną wniosku polskiego partnera oraz cały opis przedsięwzięcia wraz z historią Stargardu, koncepcją wystawienniczą (załącznik nr 1 wniosku) oraz opracowała wspólny plan działań w trakcie realizacji projektu, jak i po jego zakończeniu.

Biblioteka

Biblioteka Muzeum w Stargardzie jest zapleczem naukowym dla pracowników Muzeum i pod tym kątem gromadzony jest księgozbiór. Biblioteka służy pomocą nie tylko pracownikom naukowym, ale również uczniom, studentom i wszystkim, którzy zainteresowani są dziejami Stargardu, Pomorza oraz mają zainteresowania humanistyczne.

W bibliotece gromadzone są książki i czasopisma głównie z takich dziedzin jak: archeologia, historia, teoria i historia sztuki, historia kultury, numizmatyka, architektura.

W 2009 roku w Bibliotece Muzeum wpisano do ksiąg inwentarzowych 284 pozycje, w tym 126 pozycji to zakup na kwotę 9 392,42 zł a 158 pozycji to nabytki pozyskane z darów oraz poprzez wymianę międzybiblioteczną na kwotę 3 868,50 zł. Łączna wartość nabytków w 2009 roku wynosiła 13 260,91 zł

W roku tym zostały nawiązane nowe wymiany międzybiblioteczne z takimi instytucjami jak: Trzebiatowski Ośrodek Kultury, Stowarzyszenie Historyczno Kulturalne „Terra Incognita” w Chojnie oraz z Pommersches Landesmuseum w Greifswaldzie.

Pracownik Biblioteki Muzeum, Agnieszka Matwiejczuk w roku sprawozdawczym prowadziła lekcje muzealne pod tytułem: „Jak dawniej wyglądały książki”.

ROK SPRAWOZDAWCZY 2010

W Dziale Dokumentacji Zabytków zatrudnione były w roku 2010 trzy osoby merytoryczne: A. Majewska – kierownik Działu, A. Bierca – adiunkt muzealny oraz A. Matwiejczuk – bibliotekarz. W Dziale Dokumentacji Zabytków staż odbywała Pani Alicja Kubiak.

5 marca 2010 na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym w Stargardzie w 65. rocznicę zajęcia Stargardu przez Armię Czerwoną pracownik działu A. Bierca wygłosił okolicznościowy referat o zajęciu Stargardu przez Armię Czerwoną w marcu 1945 r. W dniach 18 – 19 marca 2010 r. Andrzej Bierca brał udział w wyjeździe służbowym do Stralsundu na niemiecko-polskie warsztaty naukowe: „Miejsca prac polskich robotników przymusowych w Stralsundzie i Stargardzie” w okresie II wojny światowej w związku z realizacją projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna” Krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej 2007-2013 pt. „Miejsca pracy przymusowej w okresie nacjonalnego socjalizmu w Stralsundzie i w Stargardzie – wspólna rekonstrukcja”. Wygłosił tam referat pt. „Od pracownika sezonowego do robotnika przymusowego na przykładzie losów Bronisława Gryczmana”.

W marcu zbiory działu wzbogaciły się o kilkanaście elektronicznych kopii fotografii, ukazujących miasto i jego najważniejsze budowle w okresie od ok. 1870 r. do lat 30. XX w. Oryginały fotografii znajdują się w zasobach Pommersches Landesarchiv w Greifswaldzie.

W 2010 r. zakończono realizację projektu pt. „Pomorze wczoraj – dziś – jutro. Miasta i miasteczka pomorskie” i rozliczono całość przedsięwzięcia. W ramach tego projektu ukazały się materiały pokonferencyjne pod red. A. Majewskiej.

Jesienią 2010 r. projekt pt. „Dwa miejsca z historią – przebudowa, remont i rozbudowa obiektu Bastei w Stargardzie Szczecińskim oraz tworzenie funkcji muzealnych w Klasztorze Franciszkanów (840 m²) w Neubrandenburgu oraz Bastei (360 m²) w Stargardzie Szczecińskim” otrzymał dofinansowanie. Jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego), Interreg IV A. Numer Projektu INT – 09-0037. Budżet zadania wynosi 4 580 098,33 Euro, w tym 2 508 930,33 Euro dla Stargardu.

Projekt realizowany w obu miastach obejmuje wiele działań, zarówno budowlanych jak i wystawienniczych (planowanie ekspozycji, pogłębianie wiedzy naukowej, wybór obiektów wystawienniczych, itp.). Działanie 1 to przygotowanie wystaw w Klasztorze Franciszkanów w Neubrandenburgu i Bastei w Stargardzie. W obu obiektach rozpoczął się remont (Klasztor Franciszkanów z innych źródeł finansowania), rozpoczęto także opracowywać plany dotyczące treści ekspozycji, które pozwolą na stworzenie wystaw w obu muzeach. Zadanie to jest realizowane przez dyrektorów Muzeów we współpracy z grupą roboczą „Wystawa” i ekspertami – również zewnętrznymi rzeczoznawcami. Działanie 2 to marketing i promocja. Wszystkie materiały informacyjne powstają w dwóch wersjach językowych, w polskiej i niemieckiej. Integralną część prac, obok artykułów reklamowych (długopisy, notesy, kalendarze, itp.) oraz wspólnej strony internetowej będzie wypracowanie wspólnej koncepcji marketingowej, która zapewni długotrwałą

współpracę obu miast i muzeów. Działanie 3 – badania historyczno-architektoniczne, badania archeologiczne oraz analizy naukowe odkrytych znalezisk. Obaj partnerzy podjęli prace budowlane w bardzo cennych obiektach zabytkowych, wpisanych na narodowe listy pomników kultury. W związku z tym konieczne było podjęcie naukowych badań istniejących budowli. Materiały i wiedza pozyskane w trakcie badań i nadzorów archeologicznych stanowią będą dodatkową bazę służącą do tworzenia ekspozycji. Działanie 4 – przebudowa i modernizacja Bastei w Stargardzie włącznie z opracowaniem niezbędnych dokumentacji w fazie przygotowań. W efekcie tych prac opracowany został projekt budowlany dla Bastei przy ul. Sukienniczej w Stargardzie. Przebudowa tego zabytku polega na budowie nowego budynku wejściowego do muzeum wraz z podziemnym budynkiem wzdłuż murów obronnych przy ulicy Sukienniczej łączącym Basteję z budynkiem wejściowym (portiernia) oraz wykonaniu i montażu widokowej drewnianej hurdy.

Najważniejszym rezultatem, który zostanie osiągnięty, to stworzenie dwóch wystaw w nowo wyremontowanych i powstałych obiektach – klasztorze Franciszkanów w Neubrandenburgu i Bastei w Stargardzie. Powierzchnie wystawiennicze zwiększą się w Neubrandenburgu o ok. 840 m², a w Stargardzie ok. 360 m², co pozwoli na ciekawsze i pełniejsze przedstawienie treści ekspozycji w obu muzeach. Dzięki temu projektowi zacieśnia się współpraca pomiędzy muzeami. Powstały już plany co do wspólnych działań po zakończeniu projektu.

Pracownicy działu byli także współorganizatorami wraz z Powiatowym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie XIII Powiatowej Konferencji dla Nauczycieli Humanistów na temat „Sztuka kontestacji w czasie drugiej wojny światowej i w PRL”, w której uczestniczyło 35 osób, prowadzona przez doradcę metodycznego z Powiatowego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Stargardzie panią dr Bożenę Stramek. Na konferencji Andrzej Bierca wystąpił z referatem na temat: „Wizerunek Armii Radzieckiej w propagandzie PRL i jego weryfikacja po 1989 roku”. Spotkanie skierowane było do nauczycieli humanistów oraz wszystkich osób zainteresowanych tematyką.

Z okazji obchodów 50. lecia Muzeum w Stargardzie A. Majewska przygotowała i wygłosiła prezentację pt. „Czary i czarownictwo na Pomorzu”, A. Bierca przygotował i wygłosił prezentację pt. „Na wojennej ścieżce grenadierów ze Stargardu”.

W październiku A. Majewska wygłosiła i przygotowała prezentację multimedialną dla dzieci i nauczycieli ze szkół podstawowych z Gminy Stargard, w ramach cyklicznych spotkań „Moja mała Ojczyzna”, które odbywały się pod hasłem „Ludowa medycyna na Pomorzu”.

W dniach 18 – 20 maja 2010 r. A. Bierca wziął udział w zorganizowanej w Szczecinie przez IPN konferencji naukowej pt. „Ideologia i propaganda wobec architektonicznego wizerunku miast Polski Ludowej”, gdzie wygłosił referat pt.: „Formy i przykłady propagandowego wykorzystania miejsc upamiętnień poległych żołnierzy Armii Czerwonej zlokalizowanych na terenie Stargardu”. Od 2 do 21 czerwca 2010 r. Andrzej Bierca był komisarzem wystawy ze zbiorów IPN pt. „W objęciach Wielkiego Brata. Sowietci w Polsce 1944 – 1993”. W grudniu została przygotowana wystawa przez A. Biercę i P. Tarnawskiego z Działu Historycznego pt. „Stalagi w II Okręgu Wojskowym”. Celem wystawy było ukazanie losu jenieckich żołnierzy szeregowych i podoficerów z armii koalicji antyhitlerowskiej w latach

II wojny światowej, którzy trafili do obozów jenieckich na terenie II Okręgu Wojskowego Wehrmachtu z dowództwem w Szczecinie. Autorzy wystawy na 25 planszach ukazali ludzkie losy, głównie przez pryzmat miejsc w których jeńcy byli przetrzymywani.

Pracownicy działu przygotowali także wystawy plenerowe w Parku Bolesława Chrobrego. Wprowadzenie do wystawy pt. „Stargardzka secesja” przygotowała A. Majewska. Była to wystawa fotografii J. Tatonia. Wystawa dotyczyła nielicznych już, ale bardzo ciekawych secesyjnych elementów architektury i całych budynków, które zachowały się w Stargardzie, a powstały na początku XX wieku. Kolejną wystawą plenerową przygotowaną przez Muzeum w Stargardzie była ekspozycja prezentowana z okazji Europejskich Dni Dziedzictwa pt. „Od pomysłu do przemysłu”. Kierownik działu przygotowała m.in. wstęp, oraz plansze pt. „Fabryka J. Goldfarba”; „Cukrownia w Kluczewie”; „Stargardzka kolej”; „Stargardzkie browary”; „Fabryka J. F. Mampe”; „Stargardzkie Młyny”; „Kolej wąskotorowa w Stargardzie”. Andrzej Bierca przygotował plansze: „Stargard miastem garnizonowym” i „1992 r. Wojska byłej Armii Radzieckiej opuszczają lotnisko w Kluczewie”.

Od stycznia do grudnia 2010 r. A. Bierca przeprowadzał kwerendy naukowe w zbiorach: Archiwum Państwowego w Szczecinie, IPN Oddział w Szczecinie, Książnicy Pomorskiej i dotyczyły one obozu Stalag II D w Stargardzie i robotników przymusowych na Pomorzu Zachodnim, Armii Czerwonej na Pomorzu Zachodnim oraz pomników Armii Czerwonej w Stargardzie.

W ciągu roku przeprowadzano także lekcje muzealne skierowane do dzieci oraz młodzieży, m.in. pracownicy działu przygotowali prezentację multimedialną pt. „Rozwój stargardzkiej kamienicy mieszczącej”, która wygłoszona została przez Arletę Majewską dla młodzieży z II liceum Ogólnokształcącego w Stargardzie.

Kierownik Działu przygotowała odpowiedzi na kwerendy do Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz dotyczącej wsi Morzyca, a także Heinricha Deneke prywatnym osobom.

W roku sprawozdawczym na bieżąco prowadzona była dokumentacja fotograficzna zabudowy zabytkowej Stargardu i zmian w architektonicznym krajobrazie miasta (m.in. zabudowa kwartału na Starym Mieście i Kwartału C, przebudowa płyty Rynku na Starym Mieście). Ponadto A. Bierca wraz z pracownikami Urzędu Miejskiego w Stargardzie i MPGK Stargard zorganizował wydobycie i przewiezienie niemieckich nagrobków przy ul. Sadowej na teren MPGK przy ul. Spokojnej (na potrzeby lapidarium). Kontynuowane były prace nad digitalizacją zbiorów fotografii analogowej Działu. Do Działu przekazane zostały materiały robocze (14 segregatorów i 26 płyt CD/DVD) powstałe podczas pracy nad „Katalogiem Zabytków Powiatu Stargardzkiego” opublikowanym w 2010 r.

Na początku roku 2010 została wykonana, opracowana przez firmę VERBUM – Pracownię Dokumentacji Konserwatorskiej ze Szczecina Gminna Ewidencja Zabytków miasta Stargard. Powyższa ewidencja została wykonywana w oparciu o zasób kulturowy zawarty w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” oraz weryfikacji terenowej. W roku 2010 zlecono wykonanie opracowania uzupełniającego wynikającego z inwentaryzacji w terenie obiektów zabytkowych.

Biblioteka

W 2010 roku Biblioteka wzbogaciła się o 313 pozycji na łączną sumę 11 508,08 zł, w tym zakup książek i czasopism to 70 sztuk na kwotę 6 107,65 zł oraz 243 sztuki na kwotę 5 400,43 zł pozyskane z darów i wymiany międzybibliotecznej.

W roku tym została nawiązana współpraca z bibliotekami pod kątem wymiany międzybibliotecznej z takimi instytucjami jak: Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim, Uniwersytet Wrocławski Instytut Archeologii, Muzeum Narodowe w Gdańsku, Muzeum Śląskie w Katowicach.

Pod koniec 2008 roku do Biblioteki została zakupiona licencja na oprogramowanie „MAK” (Małe Alfabetyczne Katalogi) w jego najnowszej i ostatniej wersji 4.3 jaką stworzył zespół Biblioteki Narodowej. Stan na 31.12.2010 roku wprowadzonych pozycji książkowych do katalogu to 3 368.

Na dzień 31.12.2010 r. Biblioteka dysponuje 69 starymi drukami (do roku 1800), 625 pozycji zbiorów dawnych (lata 1800-1950) oraz 10 292 pozycji zbiorów współczesnych.

Arleta Majewska



Ilustr. 1. Pierzeja wschodnia Rynku Staromiejskiego, fotografia, przed 1876 r.
Kopia w zbiorach Działu Dokumentacji Zabytków Muzeum w Stargardzie.
Oryginał w zasobach Pommersches Landesarchiv in Greifswaldzie



Ilustr. 2. Brama Pyrzycka i fragment ul. Pyrzyckiej (dziś ul. Mieszka I), fotografia, zakład fotograficzny
E. Stolteburga, 1895 r. Kopia w zbiorach Działu Dokumentacji Zabytków Muzeum w Stargardzie.
Oryginał w zasobach Pommersches Landesarchiv in Greifswaldzie



Ilustr. 3. Kamienica przy rogu ul. Garncarskiej i nieistniejącej ul. Małomłyńskiej, fotografia, H. Dalcke, l. 30. XX w. Kopia w zbiorach Działu Dokumentacji Zabytków Muzeum w Stargardzie. Oryginał w zasobach Pommersches Landesarchiv w Greifswaldzie



Ilustr. 4. Brama Młyńska w trakcie prac konserwatorskich, wg stanu z 31 marca 2009 r. (fot. A. Bierca – Muzeum w Stargardzie)



Ilustr. 5. Prace przy rewitalizacji płyty Rynku Staromiejskiego. Pośrodku odkryte pozostałości fundamentu pomnika poświęconego poległym mieszkańcom miasta i ziemi stargardzkiej w wojnie prusko-francuskiej (1870-1871), odsłoniętego 2 września 1874 r., wg stanu z 12 czerwca 2009 r. (fot. K. Kwiatkowski – Muzeum w Stargardzie)



Ilustr. 6. Zabudowa kwartału na Starym Mieście (widok od strony południowej), wg stanu z 7 kwietnia 2010 r. (fot. A. Bierca – Muzeum w Stargardzie)



Ilustr. 7. Wydobywanie poniemieckich nagrobków składowanych przy ul. Sadowej w Stargardzie, wg stanu z 8 kwietnia 2010 r. (fot. A. Bierca – Muzeum w Stargardzie)